

STADSBYGGNADS
KONTORET

Innerstadsavdelningen
Per Söderberg
Tfn 08/508 27 421

TJÄNSTEUTLÅTANDE

2007-03-15

1(7)

Dnr 2007-03674-54

Stadsbyggnadsnämnden

**Startpromemoria för planläggning avseende tillbyggnad av Stockholms
stadsbibliotek i Kv Spelbomskan samt delar av Observatorielunden.**

FÖRSLAG TILL BESLUT

Stadsbyggnadsnämnden beslutar att planarbete ska påbörjas.

Ingela Lindh

Eva Henström

SAMMANFATTNING

Stockholms stad genomför en arkitektävling i två steg för en tillbyggnad av stadsbiblioteket vid Sveavägen. Det är utformat av arkitekt Gunnar Asplund på 1920-talet och är en världsberömd byggnad. Tävligen har lockat nästan 1 200 deltagare från hela världen att lämna förslag, varav sex valts ut att under fortsatt anonymitet genomföra tävlingens andra skede.

Parallellt avser staden påbörja planprocessen med ett programskede för att fördjupa kunskapen om det fortsatta arbetets övergripande utgångspunkter och mål. Stadens syfte med planarbetet är att ge möjligheter för en tillbyggnad av stadsbiblioteket som svarar mot dagens och framtidens krav på bibliotek och kan bli en offentlig märkesbyggnad av högsta arkitektoniska kvalitet i samlad komposition med Gunnar Asplunds bibliotek. Stockholm vill synas starkare på den internationella kultur- och arkitekturscenen och en tillbyggnad av stadsbiblioteket kan bidra till detta. Samtidigt kan tillbyggnaden befria stadsbiblioteket från den befintliga strukturens begränsningar utan att Asplunds byggnadsminnesvärda hus behöver ändras.

UTLÅTANDE

Bakgrund

Stockholms stad planerar att bygga ett nytt stadsbibliotek, som beräknas vara klart 2013. Det nya biblioteket är tänkt som en tillbyggnad av biblioteket vid Sveavägen. Stadsbiblioteket invigdes 1928 och utformades av arkitekt Gunnar Asplund i ett formspråk som ofta karaktäriseras som modern klassicism eller ”Swedish Grace”. Asplunds bibliotek betraktas idag som en av den internationella arkitekturens främsta ikoner.

Biblioteket besöks dagligen av omkring 3 000 personer. Dagens besökare ställer helt andra krav på ett bibliotek än vad som gällde 1928. Idag behövs mötesplatser, caféer, läs- och studieplatser, datorer, trådlös uppkoppling och utrymmen för kurser, diskussioner, författarprogram m.m. Då innehöll bibliotek främst böcker. Idag handlar det om information och upplevelser i alla slags medieformer: tidningar, tidskrifter, ljud, bild, cd-rom, dvd, internet... Dagens bibliotek måste också uppfylla mycket högre ställda krav på tillgänglighet, arbetsmiljö, ventilation och brandsäkerhet.

Stockholm växer och beräknas år 2014 ha närmare 835 000 invånare. Om 25 år (år 2030) är antalet invånare ca 900 000. Stadens befolkning blir allt yngre, mer internationell och mångkulturell. Medvetenheten kring lärande och kunskap som incitament och motor för tillväxten i samhället är idag mycket hög. De ambitioner staden har som central arena för tillväxt ställer också nya krav på biblioteken. Deras uppgift är att stimulera intresset för kunskap, information och individuell utveckling. Ett urbant stadsliv förknippas ofta med kreativa och skapande miljöer. Möten mellan människor skapar möjligheter. Ett bibliotek är en av stadens viktiga offentliga arenor där människor kan mötas oberoende av kön, ålder, språk, utbildning, ekonomi eller övertygelse.

Stockholm har inte ett stadsbibliotek som räcker till. Faktum är att stadsbiblioteket idag styrs mer av de fysiska byggnadernas begränsningar än invånarnas behov och stadens visioner. Det vore förödande att ytterligare försöka anpassa Gunnar Asplunds stadsbibliotek till nya krav. Stockholms stadsbibliotek behöver därför kompletteras med ett ”Kommunikatek”, en djärv och synlig byggnad för kommunikation, studier och exponering – ”det tredje rummet”, en plats mellan arbetet och hemmet för möten, återhämtning och gemenskap. En gemensam resurs som snabbt och enkelt nås från hela Stockholmsregionen genom kollektivtrafikknutpunkten vid Odenplan.

Mot denna bakgrund beslutade Kulturnämnden i november 2003 att hemställa till dåvarande Gatu- och fastighetsnämnden att utreda förutsättningarna för en tillbyggnad vid stadsbiblioteket. Uppdraget genomfördes i form av en förstudie: "Stockholm växer – en förstudie till ett nytt Stadsbibliotek" (maj 2004). Förstudien var ett samarbete mellan Kulturförvaltningen, Stadsbyggnadskontoret och Gatu- och fastighetskontoret.

I oktober 2005 beslutade Kommunfullmäktige att ge Kulturnämnden, Stadsbyggnadsnämnden, Fastighets- och saluhallsnämnden samt Marknämnden i uppdrag att fortsätta arbetet med en fördjupad programstudie, samt att utreda de ekonomiska förutsättningarna.

I maj 2006 beslutade Kommunfullmäktige att staden skulle genomföra en öppen internationell arkitektävling om en tillbyggnad av stadsbiblioteket. Visionen är att biblioteket ska bli en offentlig märkesbyggnad av högsta arkitektoniska kvalitet med Gunnar Asplunds byggnad och den nya delen i en samlad komposition.

Kulturhistorisk lärdomsmiljö

En tillbyggnad av stadsbiblioteket knyter an till områdets kulturhistoriska karaktär. Stadsmiljön kring Observatoriekullen är en miljö som Riksantikvarieämbetet särskilt utvalt som en värdekärna av riksintresse för kulturminnesvården i Stockholms innerstad. Den utpekade miljön benämns Stockholms Högskoleområde och karaktäriseras av såväl särpräglad topografi som en unik bebyggelse, uppförd för lärdom och vetenskap av tidens främsta arkitekter.

Stockholms landskap och stadsplanemönster präglas av Stockholmsåsen, den grusås som sträcker sig genom staden i nord-sydlig riktning och har en högsta punkt där Observatoriet är beläget. Under århundraden har Stockholmsåsen grävts ur och exploaterats. I dag begränsar sig åsens synliga grusformationer i innerstaden till Observatoriekullen, synlig från alla vädersträck. Höjden karaktäriseras av en engelsk park, Observatorielunden, från 1790-talet. Invid Observatoriekullens östra sida ligger den del av parken som ritades av Gunnar Asplund i samband med Stadsbibliotekets tillkomst.

I kvarteren kring Observatoriekullen har en rad institutioner av vetenskaps- och undervisningskaraktär samlats. Den äldsta av dem, Stockholms Observatorium, uppfördes av Vetenskapsakademien 1753. Andra institutioner är Teknologiska Institutet (1860-talet), Bergsskolan (1869), Stockholms Högskola (1909), Juridicum (1920-talet) och Handelshögskolan (1925-26).

Koncentrationen av lärdomsinstitutioner utgick från en uttalad avsikt att skapa ett Stockholms Quartier Latin med Observatoriet som mittpunkt. När Stockholms Högskola förstättligades och blev Stockholms Universitet 1960 hade dess utflyttning till Frescati redan beslutats. Idag har flera av institutionsbyggnaderna förlorat sin tidigare undervisningsfunktion och stadsdelen har tappat mycket av sin studentprägel och tidigare karaktär.

Internationell arkitekttävling

Stockholms stad genomför en arkitekttävling i två steg, varav det första genomförs som en allmän internationell tävling, för en om- och tillbyggnad av Stockholms Stadsbibliotek. Förfarandet med en tvåstegstävling är avsett att ge goda möjligheter att koordinera tävlingen med en detaljplanprocess och särskild miljöbedömning.

Tävlingen ska resultera i en arkitektoniskt högklassig komposition där Asplunds bibliotek ingår i en samlad biblioteksfunktion. Stadsbiblioteket ska fyrdubbla sina publika lokaler. Till det existerande biblioteket, med sina speciella kvaliteter och unika värden, ska läggas en byggnad med funktioner för dagens och framtidens läsande och lärande. Biblioteket ska bli en offentlig och levande byggnad, öppen för alla under alla tider på dygnet; en stimulerande mötesplats för samtal, litterära upplevelser och studier.

Tävlingens första steg syftar till att finna koncept och idéer att utveckla i tävlingens andra steg. Inför det andra steget kommer juryn, i samråd med staden, att utarbeta ett nytt tävlingsprogram med direktiv för utveckling av de utvalda förslagen. Samtidigt avser staden påbörja en planprocess och genomföra ett programskede. Avsikten är att resultatet av programsamrådet ska kunna berika juryns beslutsunderlag i tävlingens andra steg. Stadens avsikt är att den arkitekt som vinner andra steget i tävlingen ska anlitas för att utveckla sitt projekt till genomförande.

Tävlingen startade den 1 juni 2006. Tävlingsprogrammet och allt underlagsmaterial nödvändigt för att utföra tävlingsuppgiften har funnits på Sveriges Arkitekters hemsida (www.arkitekt.se/asplund). Att en tävling som vänder sig till alla världens arkitekter varit så tillgänglig är unikt. Antalet registrerade till tävlingen var ungefär 6 000, vilka kom från cirka 120 länder. Tävlingspråket är engelska.

1170 inlämnade förslag godkändes av juryn, och detta gör tävlingen till en av världens genom tiderna största arkitekttävlingar. Samtliga inlämnade och av juryn godkända förslag har varit utställda på Klarabergsviadukten 63 under bedömningstiden. Juryn har valt ut sex förslag för vidare bearbetning.

Förslagsställarna blir de tävlande i tävlingens andra steg. Tävlingen är också i sitt andra steg anonym.

Juryn består av:

- Göran Långsved, tidigare markdirektör, Stockholms stad, juryns ordförande
  - Karin Jonsson, projektledare, Stadsledningskontoret
  - Inga Lundén, stadsbibliotekarie, Kulturförvaltningen
  - Sten Wetterblad, fastighetsdirektör, Fastighetskontoret
  - Ingela Lindh, stadsbyggnadsdirektör, arkitekt MSA, Stadsbyggnadskontoret
  - Per Kallstenius, stadsarkitekt, arkitekt SAR/MSA, Stadsbyggnadskontoret
  - Maija Berndtson, stadsbibliotekarie, Helsingfors
  - Jan Söderlund, professor och arkitekt SAFA, Helsingfors
  - Christer Larsson, stadsbyggnadsdirektör, arkitekt SAR/MSA, Malmö
  - Kjetil Thorsen, arkitekt MNAL, utsedd av Sveriges Arkitekter
  - Adam Caruso, architect, utsedd av Sveriges Arkitekter
- Juryns sekreterare är Katarina Nilsson, Sveriges Arkitekter.

En politisk referensgrupp bestående av representanter från partier i Stockholms kommunfullmäktige har följt juryns arbete:

- Madeleine Sjöstedt (fp), den politiska referensgruppens ordförande
- Mikael Söderlund (m)
- Cecilia Brinck (m)
- David Wästberg (fp)
- Jessica Nyberg (kd)
- Robert Lisberg (kd)
- Kerstin Wickman (mp)
- Torkel Tigerschiöld (mp)
- Roger Mogert (s)
- Py Börjesson (s)
- Ann Mari Engel (v)
- Stig Dederling (v)

En utförligare presentation av tävlingen, juryns arbete och de sex finalistförslagen finns i bilaga 1, "Juryns utlåtande".

Planprocess, tidplan och arbetsinsats

Syftet med planarbetet är ge möjligheter för en tillbyggnad av stadsbiblioteket, som svarar mot dagens och framtidens krav på bibliotek och kan bli en offentlig märkesbyggnad av högsta arkitektoniska kvalitet i samlad komposition med Gunnar Asplunds bibliotek. Stockholm vill synas starkare på den internationella kultur- och arkitekturscenen och en tillbyggnad till stadsbiblioteket kan bidra till detta. Inte minst visas det av att den internationella arkitektävlingen lockat nära 1 200 deltagare.

Planarbetet omfattar tre skeden; programskede, planskede samt utställnings- och beslutsskede. Under varje skede finns ett offentligt samråd, respektive utställning. Avsikten med programskedet är att det genomförs parallellt med arkitektävlingen. Programarbetet ska leda till att staden kan formulera tydligare mål och utgångspunkter för det fortsatta planarbetet. Underlaget för detta kommer från fortsatt utredningsarbete och bl.a. en miljöbedömning, från programsamråd med alla intresserade och berörda, samt genom input från det fortsatta tävlingsarbetet. Samtidigt ska programarbetet kunna berika juryns möjligheter att ta ställning till de bearbetade tävlingsförslagen.

Några frågor som behöver fördjupas under programsamrådet:

- Den komplicerade plansituationen med flera olika slags kulturhistoriska intressen att beakta, både synnerligen värdefulla byggnader, karaktärsdrag i stadslandskapet och en omgivande kulturmiljö av riksintresse.
- Utvecklingsmöjligheter för stadsmiljön vid Sveavägen – Odengatan och bedömning av olika förhållningssätt till hur stadsbilden kan berikas och förändras.
- Samband med Odenplan som utvecklad knutpunkt för kollektivtrafik och förstärkt kommersiellt centrum.
- Logistiken för ett nytt bibliotek av denna storleksordning, leveranser, lastning m.m.

- Planområdets tekniska komplexitet med hänsyn till tunnelbanan under mark, Stockholmsåsen, befintliga byggnader m.m.
- Förutsättningar att genomföra ett storbygge av denna karaktär samtidigt som omvandlingen av Odenplan.

Under förutsättning att Stadsbyggnadsnämnden fattar beslut om föreliggande startpromemoria 2007-03-29 kan tidplanen vara följande:

Programsamråd	3 kv 2007
Direktiv i SBN	4 kv 2007
Utarb. av planförslag	1 kv 2008
Plansamråd	2 kv 2008
Utställning	3 kv 2008
Antagande/godkännande i SBN	4 kv 2008 (ev antagande i KF 1 kv 2009)
Byggstart	hösten 2010
Färdigställande	våren 2013

Stadsbyggnadskontoret önskar som första steg i planarbetet genomföra programsamråd, parallellt med tävlingens andra fas. Tanken är att dessa båda autonoma processer skall kunna berika varandra.

Programsamrådets uppbyggnad är enligt följande:

1. Förarbete. Rundabordsamtal och hearings med berörda instanser och personer.
2. Färdigställande av samrådsremiss. Utskick av denna.
3. Samrådsmöte.
4. Inhämtande och sammanställning av remissvar.
5. Redovisning inför Stadsbyggnadsnämnden.

Direkt när det vinnande förslaget föreligger startar detaljplaneringen med utgångspunkt från detta och resultatet av programsamrådet.

Verksamheter under 2007 :

	Jan	Feb	Mar	Apr	Maj	Jun	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec
Jury	8/2 pressk.		Förankring	Direktiv	14/5 start tävling 2	8/6 frågor in, 21/8 svar ut			17/9 slutlämning	25/9, 11-12/10, 26/10		
Pol refergrupp	v2				v7					PRG vid jurymöten		
Planarbete			12/2 prog.samråd Miljöutredn., etc	2/5 PSR-handl. ut	31/5 (prel.) off. samrådsmöte		31/8 remissvar in		Resumé	27/9 i SBN?		Start Dp
Utställningar	Karap. till 28/1		5 fasta (TN, SSB, SSM, SDN, Kulturhuset), 2 mob utställn. finalister	14/2 till 22/4 Ark.museet								Final på SSB

Stadsbiblioteket: Agenda för 2007.

Stadsbyggnadskontorets bedömning är att planen kan antas medföra betydande miljöpåverkan, enligt 6 kap 11 § miljöbalken och enligt de kriterier som anges i bilaga 4 till Förordning (1998:905) om miljökonsekvensbeskrivningar. Beslutet grundar sig på kulturhistoriska skäl och planens läge i en särskilt känslig kulturmiljö som påverkas av förslaget. Inom området finns ett flertal byggnader som innehar ett kulturhistoriskt värde. Planområdet är även beläget i anslutning till Stockholmsåsen vilken syns i sin ursprungliga form vid Observatorielunden. I Stockholms översiktsplan pekas åsen ut som ett viktigt karaktärsgivande drag. Planen kommer därför att genomgå en miljöbedömning

och en miljökonsekvensbeskrivning enligt 6 kap miljöbalken kommer att upprättas.

Kontoret avser därför, parallellt med planarbetet, påbörja nödvändiga miljöutredningar.

SLUT